

Eriävä mielipide

93§ Kirkkonummen kunnan metsästrategian päivittäminen 1023/10.03.01.06/2020

Yhdyskuntatekniikan lautakunta vahvisti asiakirjan *Kirkkonummen kunnan metsienhoito: Liitteet* kokouksessaan 19.9.2024. Vihreiden keskeiset muutosesitykset ja kannattamat pohjatekstin muotoilut, jotka liittyivät pienaukkohakkuiden kokoon, talousmetsien hoitoon, lahoppuun ja hakkutähteiden jättämiseen metsiin sekä tehtävien jakautumiseen kunnan viranomaisien kesken metsien hoitosuunnitelman ja toimenpide-ohjelman valmistelussa, olisivat paremmin turvanneet virkistysarvojen säilymisen, luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämisen sekä metsien hiilivaraston ylläpidon ja vahvistamisen kuin nyt lautakunnassa hyväksytty versio. Liiteasiakirjan käsittelyprosessi (kuten ei myöskään *Kirkkonummen kunnan metsienhoito* -asiakirjan käsittelyprosessi) ei täytä julkisyhteisön toiminnalle ja viestinnälle asetettuja perustuslain ja julkisuuslain asettamia velvoitteita. Prosessi on ollut osin myös kunnan omien arvojen vastainen.

Perustelut

1. Virkistys-, luonto ja ilmastoarvot

Metsäohjelman valmistelun pohjaksi kerättiin kuntalaisten palautetta avoimella kyselyllä. Innofor Oy:n konsultti Erno Lehdon raportissa kuntalaisten vastaukset kysymykseen kunnan metsien käsittelystä tulevaisuudessa oli luokiteltu viiteen ryhmään (pääpiirteeseen) seuraavasti:

1. Seis hakkuille / Monimuotoisuus ja virkistyskäyttö edellä (noin 40%)
2. Vähennetyt hakkuut (noin 17%)
3. Hiilinielunäkökulma (noin 8%)
4. Metsien talouskäyttö edellä / Perinteinen metsätalous (noin 9%)
5. Lähimetsiä hoidettava paremmin / Lähimetsien merkitys (noin 30%)

Kuntalaisten vastauksissa eniten mainintoja sai pääpiirre 1. Seis hakkuille / Monimuotoisuus ja virkistyskäyttö edellä (noin 40%). Vain noin 9 % vastaajista kannatti metsien talouskäytön (eli puunmyyntitulojen) asettamista etusijalle kunnan metsien käsittelyssä tulevaisuudessa. Voidaan siis todeta, että kyselyn perusteella suuri enemmistö vastaajista arvosti kunnan metsien käsittelyssä muita kuin taloudellisia arvoja.

Vaikka kysely ei perustunut satunnaisotantaan ja vastaajien joukossa painottuivat todennäköisesti luonnossa paljon liikkuvat ja luontoharrastajat, saavat tulokset vahvaa tukea muista tutkimuksista. Esimerkiksi, pääkaupunkiseudun kuntien satunnaisotannalla tehdystä kyselytutkimuksesta (Hirvonen 2023), jolla selvitettiin pääkaupunkiseudun asukkaiden ympäristöasenteita ja -käyttäytymistä, 85% vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä *Haluaisin, että lähimetsäni olisi mahdollisimman luonnonläheinen*. Myös väittämä *Asuinkunnassani tulisi olla enemmän monimuotoista luontoa*, sai 75%:n kannatuksen.¹ Tuloksia voidaan hyvin soveltaa koskemaan myös Kirkkonummen kuntametsiä.

Ottaen huomioon, että Kirkkonummen kuntametsistä saadut potentiaaliset puunmyyntituotot eivät ratkaise kuntatalouden ongelmia, on selvää, että metsien hoidossa tulee korostaa virkistys-, luonto- ja ilmastoarvoja.

¹ Hirvonen, J. (2023). Ympäristöasenteet pääkaupunkiseudulla 2022. Tutkimuksia 2023: 3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia. Saatavilla: https://www.hel.fi/static/kanslia/Kaupunkitieto/23_08_15_Tutkimuksia_3.pdf. Viitattu 24.9.2024.

Ekologisten ja sosiaalisten arvojen ensisijaisuutta puoltaavat myös Suomen kestävän kehityksen toimikunnan uudet linjaukset: enää ei puhuta kokonaiskestävyydestä, jossa ekologinen (ympäristöllinen), sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys ovat samanarvoisia (kuten ajateltiin vielä 1980–1990-luvuilla), vaan taloudellisen toiminnan tulee pysyä ekologisten reunaehtojen ja sosiaalisen perustan asettamissa rajoissa.² Toisin sanoen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys voivat toteutua vain ekologisen systeemin sisällä, eivät koskaan sen ulkopuolella³.

Pienaukkohakkuut

19.9.2024 hyväksytty versio asiakirjasta *Kirkkonummen kunnan metsienhoito: Liitteet sallii lähimetsissä (M 2) ja ulkoilu- ja virkistysmetsissä (M 3) seuraavanlaisen toiminnan: Lähimetsiä / Ulkoilu- ja virkistysmetsiä uudistettaessa käytetään pienaukkohakkuuta tai vastaavia niin, että uudistus tehdään kerrallaan korkeintaan 0,3 hehtaarin laajuisella alueella.*

Vihreiden muutosesitys oli seuraava: Ulkoilu- ja virkistysmetsistä poistetaan vain yksittäisiä puita turvallisuus- ja muista perustelluista syistä. Pienaukot voivat olla korkeintaan 0,1 hehtaarin suuruisia. Hävisimme äänestyksen, joten 0,3 hehtaarin suuruiset pienaukot jäivät asiakirjaan.

Perustelimme muutosesitystämme sillä, että 0,3 hehtaarin aukot ovat niin suuria, että ne heikentävät virkistysarvoja merkittävästi, eivätkä ne ole välttämättömiä myöskään metsän uudistumisen takia. Esimerkiksi, Kuuluvainen ym. (2021) mukaan 0,3 hehtaaria pienemmät aukot riittävät uudistumiseen⁴.

Talousmetsien hoito

Talousmetsien (M 5) hoitoa käsittelevään pohjatekstiin lisättiin seuraavaa: Talousmetsien käsittelyssä käytetään Metsänhoitosuosituksen periaatteita: metsiä hoidetaan ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Keskeisin talousmetsän tuottama hyöty on puunmyyntitulot. Metsien hoito- ja hakkuutoimenpiteet suunnitellaan ensisijaisesti korkealaatuisen, tuloa tuottavan runkopuun tuottamiseksi. Metsiköitä kasvatetaan pääasiallisesti tasaikäisinä, harvennushakkuin tuotetaan ensivaiheessa kuitupuuta ja uudistushakkuun yhteydessä tukkeja. Metsiköt pyritään uudistamaan luontaisesti, mutta istutuksin voidaan suosia kasvupaikalle parhaiten sopivia puulajeja.

Vastustimme lisäystä ja äänestimme pohjatekstin puolesta, mutta hävisimme äänestyksen.

Lisäksi pohjatekstistä poistettiin virke: ”Talousmetsissä pyritään kuitenkin välttämään uudistushakkuuta ja suositaan muita Metsänhoitosuosituksen mukaisia keinoja.”

Edellä kuvatut läpi menneet muutokset pohjatekstiin ovat käsittämättömiä ottaen huomioon, että Kirkkonummen kunnan metsistä vain pieni osa on talousmetsiä. Nyt näihin pieniin talousmetsän sirpaleisiin ollaan sovittamassa vanhakantaista talousmetsien hoitoa tasaikäiskasvatuksineen ja uudistushakkuineen (!)

Uudistushakkuiden pinta-ala

² <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys-ja-agenda2030>

³ <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008127445.html>

⁴ Kuuluvainen, T., Angelstam, P., Frelich, L., Jögiste, K., Koivula, M., Kubota, Y., Lafleur, B. & Macdonald, E. (2021). Natural Disturbance-Based Forest Management: Moving Beyond Retention and Continuous-Cover Forestry. *Frontiers in Forest and Global Change*, Volume 4, Article 629020. Saatavilla: <https://www.frontiersin.org/journals/forests-and-global-change/articles/10.3389/ffgc.2021.629020/full>. Viitattu 24.9.2024.

Kokouksessa hyväksytyssä tekstiversiossa ei määritellä uudistushakkuiden pinta-alaa. Mikäli isoja aukkoja tehdään, on huomattava, että tutkimusten mukaan isot aukkohakkuut kasvattavat kaarnakuoriaistuhojen riskiä, koska kaarnakuoriaiset lisääntyvät erityisesti hakkuuaukkojen reunolla. Kaikkein alttiimpia kuoriaistuhaille ovat avohakkuualueisiin rajautuvien kuusioikoiden reunat. Kirjanpainajan ilmaantumisesta edeltää yleensä jokin metsänhoitotoimenpide, luonnontuho tai poikkeuksellisen kuiva kesä.⁵

Perustelimme talousmetsien hoitoa koskevan pohjatekstin säilyttämistä ennen kaikkea lajiston ja luontotyyppien uhanalaistumiskehityksellä sekä kansainvälisillä sopimuksilla, joihin Suomikin (Kirkkonummen kunta mukaan lukien) on sitoutunut ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja luontokadon pysäyttämiseksi.

Uhanalaisista lajeista suurin osa elää ensisijaisesti metsissä (31,2 %) sekä perinneympäristöissä ja muissa ihmisen muuttamissa ympäristöissä (24,4 %). Metsissä ja perinneympäristöissä elää kaiken kaikkiaan eniten lajeja, mikä osaltaan selittää uhanalaisten lajien suurta määrää. Lajien uhanalaistumiseen on vaikuttanut merkittävimmin metsäelinympäristöjen muutokset, jotka ovat ensisijainen uhanalaisuuden syy 733 lajille. Yleisimpiä niistä ovat metsien uudistamis- ja hoitotoimet, vanhojen metsien ja kookkaiden puiden sekä lahopuun väheneminen.⁶

Suomen luontotyyppien uhanalaisuus on arvioitu vuonna 2018. Noin 400 luontotyyppistä lähes puolet (48 %) arvioitiin uhanalaisiksi koko maassa. Luontotyyppien ensimmäisen ja toisen uhanalaisuusarvioinnin tulokset eivät ole suoraan vertailtavissa, mutta tulosten perusteella voidaan sanoa, ettei luontotyyppien tila ole parantunut viimeisen vuosikymmenen aikana, ja monien luontotyyppien kehityssuunta on arvioitu edelleen heikkeneväksi.⁷

Tapio Palveluiden (ent. Metsäkeskus TAPIO) äskettäin julkaisemassa kirjassa *Metsien monimuotoisuus* (Lamminen 2024) todetaan, että **talousmetsien luonnonhoito ei pysäytä luontokatoa**. Vaikka metsänhoidon suositukset ja metsien sertifiointi ovat kasvattaneet säästö- ja lahopuun määrää Suomen metsissä, uhanalaisten lajien pelastamiseksi luonnonhoitoa ja lajeja on kuitenkin lisättävä.⁸

Lahopuun ja lahopuujuatkumon lisääminen kunnan metsissä

Lähimetsien (M2) ja ulkoilu- ja virkistysmetsien (M 3) hoidon tavoitteisiin ja hoitoon liittyviin teksteihin esitimme useita muutosesityksiä, joiden tavoitteena oli nostaa lahopuun ja lahopuujuatkumon määrää kunnan metsissä, mutta tärkeimmät lahopuuhun liittyvät Vihreiden muutosesitykset eivät päätyneet kokouksessa hyväksytyyn tekstiversioon.

Arvioidaan, että jopa kolmannes uhanalaisista ja silmälläpidettävistä metsälajeista on riippuvaisia lahopuusta. Tällä hetkellä Etelä-Suomen metsissä on lahopuuta keskimäärin vain viisi kuutiota hehtaarilla ja Pohjois-Suomessa runsaat seitsemän, kun monimuotoisuuden kannalta tarvittava määrä olisi vähintään 20 kuutiota hehtaarilla, todetaan Tapio Palveluiden *Metsien monimuotoisuus* -opaskirjassa (s. 55).

⁵ Melin, M., Kulha, N., Ylioja, T., Honkaniemi, J. & Koivula, M. (2022). Kirjanpainajatuhojen riskeistä erilaisissa metsissä ja niille altistavista tekijöistä. Metsätieteen aikakauskirja. <https://doi.org/10.14214/ma.10722>. Saatavilla: <https://www.metsatieteenaikakauskirja.fi/article/10722>. Viitattu 24.9.2024.

⁶ Viimeisimmän uhanalaisuusarvioinnin (2019) mukaan maassamme on vähintään 48 000 lajia, joista 22 418 eli 47 % tunnetaan niin hyvin, että niiden uhanalaisuutta pystyttiin arvioimaan. Näistä 2 667 lajia eli 11,9 % arvioitiin uhanalaisiksi. Uhanalaisten lajien osuus on kasvanut vuonna 2010 tehtyyn arviointiin verrattuna, jolloin uhanalaisia oli 10,5 % arvioituista. Kehityssuunta osoittaa, että maamme lajiston uhanalaistumiskehitystä ei ole onnistuttu pysäyttämään. <https://punainenkirja.laji.fi/>

⁷ <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/luontotyyppien-monimuotoisuus/luontotyyppien-uhanalaisuus>

⁸ Lamminen, K. (2024). Metsien monimuotoisuus. Helsinki: Tapio Palvelut Oy ja Katja Lamminen.

Hakkuutähteiden jättäminen kunnan metsiin

Esitimme myös, että hakkuutähteet jätetään pääosin metsään maaperää ja hiilitasetta parantamaan ja korjataan pois pääsääntöisesti vain poluilta, mutta Vihreiden muutosesitykset eivät päätyneet kokouksessa hyväksytyyn tekstiversioon.

Hakkuutähteiden jättäminen metsään parantaa seuraavan puusukupolven ravinteidensaantia ja maaperän hiilitasetta. *Metsien monimuotoisuus* -kirjassa (s. 56) todetaan, että havupuiden hakkuutähdettä voidaan kuljettaa pois heikentämättä monimuotoisuutta, mutta silloinkin on hyvä antaa neulasten ensin varista metsämaahan ja jättää jonkin verran latvuksia maastoon. Lehtipuiden hakkuutähteiden metsään jättäminen auttaa metsälajeja. Hakkuutähteiden säästäminen ehkäisee myös metsämaan tiivistymistä ja juuristovaurioita, joita syntyy harvennushakkuun keruukoneen liikkussa mestässä. Jos maanmuokkaus metsikön taimettumisen edistämisen vuoksi on tarpeen, se suositellaan tekemään mahdollisimman kevyesti.

Metsien monimuotoisuus -kirja (s. 55) suosittelee myös kirjanpainajan jo kuivattamien kuusien ja yksittäisten tuulenkaatojen jättämistä metsään lahoamaan ja lisäämään monimuotoisuutta, sillä kirjanpainajat eivät leviä ylivuotisista tuhopuista (kirjanpainaja tarvitsee elääkseen tuoretta nilaa). Lahopuuhun hakeutuu asumaan kirjanpainajien vihollisia, jotka rajoittavat kirjanpainajien lisääntymistä. Linnuista pohjantikka ja puukiipijä käyttävät kirjanpainijaa ravintonaan.

2. Hoitosuunnitelman ja toimenpideohjelman käsittelyprosessi

1.1.8. Metsätoimenpiteiden suunnitteluun liittyvien tehtävien jakautuminen kunnan viranomaisten kesken

Hoitosuunnitelman ja toimenpideohjelman valmisteluun liittyvään pohjatekstiin tehtiin seuraava muutos: Suojametsien (M4) ja talousmetsien (M5) osalta valmistelusta vastaa ainoastaan kaavoitus- ja liikennejärjestelmäpalvelut.

Vastustimme muutosta ja äänestimme pohjatekstin puolesta, jossa suojametsien (M4) ja talousmetsien (M5) valmistelusta vastaisivat ympäristönsuojeluyksikkö, kaavoitus- ja liikennejärjestelmä palvelut sekä sivistys- ja vapaa-aikapalvelut, mutta hävisimme äänestyksen.

On hyvin erikoista, että ympäristönsuojeluyksikkö ei voi tuoda asiantuntemustaan suojametsien ja talousmetsien hoitosuunnitelman ja toimenpideohjelman valmisteluun.

Tärkeän yksikön sulkeminen pois ei edistä kunnan yksiköiden yhteistyötä ja tietojen vaihtoa.

3. Kirkkonummen kunnan metsienhoito -asiakirjan ja liitteiden käsittelyprosessi

Kohdassa 2 kuvatus muutosesityksen päätyminen kokouksessa hyväksytyyn versioon on osa koko *Kirkkonummen kunnan metsienhoito* -asiakirjan ja liitteiden käsittelyprosessia, joka ei mielestämme täytä julkisyhteisön toiminnalle ja viestinnälle asetettuja perustuslain ja julkisuuslain asettamia velvoitteita. Prosessi on ollut osin myös kunnan omien arvojen vastainen.

Peruslähdekohta on se, että julkisyhteisön, kuten kunnan jäseniä ovat kaikki kunnan asukkaat ja sen alueella toimivat yhdistykset, ja kaikki nauttivat periaatteessa tasavertaisia oikeuksia. Julkisyhteisön viestinnän peruslähdekohta on perustuslaki, joka takaa kaikille sananvapauden ja yhtäläisen oikeuden tietoon (perustuslain 12§). Julkisyhteisöllä ei ole tarvetta rajoittaa keskustelua kilpailullisista syistä, kuten liikeyrityksillä, jotka joutuvat salaamaan tietoja liikesalaisuuksien

paljastumisen pelossa. Näin ollen kunnan ei ole tarpeen rajoittaa kriittisenkään keskustelun avoimuutta – demokratia toimii sitä paremmin, mitä avoimemmin julkisyhteisöt toimivat. Avoimuus edistää myös luottamusta – salailu ja julkisuuden rajoitukset tuottavat epäluottamusta ja välinpitämättömyyttä.⁹

Perustuslain lisäksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädellään julkisuuslaissa, jonka mukaan julkisuus on ensisijaista ja salassapito poikkeuksellista.¹⁰

Kuntalaiset ja kunnan alueella toimivat yhdistykset ovat tärkeitä sidosryhmiä, joiden kuuleminen kunnan metsien hoitoon ja käyttöön liittyvien asiakirjojen valmistelussa vie aikaa, mutta demokratian toteutuminen edellyttää sitä. Tietty määrä byrokratiaa on demokratian toteuttamisen elinehto. Osallistuvassa prosessissa kunta saa ilmaista asiantuntemusta käyttöönsä, kun kuntalaiset kertovat mielipiteistään ja yhdistyksissä valmistellaan lausuntoja. Yhteisöllisyys ja hyvinvointi lisääntyvät osallisuuden myötä.

Kirkkonummen kunnan metsienhoito -asiakirjan ja liitteiden käsittelyprosessi ei täysin täytä edellä kuvattuja julkisuuden ja avoimuuden periaatteita. Asiakirjan luonnokseen tuli palautteita noin 46 kappaletta, joista noin 30 oli koosteessa niputettu yhteen. Esimerkiksi Kirkkonummen ympäristöyhdistyksen perusteellinen lausunto tutkimusviitteineen ei ollut koosteessa nähtävillä, vaikka olisi sen ansainnut – metsäasiat ovat ympäristöyhdistyksen toiminnan ytimessä, ja yhdistyksessä on paljon biologista ja ympäristönsuojelun asiantuntemusta. Lausuntoja ei toimitettu edes yhdyskuntatekniikan lautakunnan jäsenille eikä saamamme tiedon mukaan valmistelun alussa perustettu työryhmä käsitellyt lausuntoja lainkaan.

Kuntastrategiassa 2024–2030 Kirkkonummen kunta sitoutuu toteuttamaan toiminnassaan kolmea läpileikkaavaa teemaa, joita ovat viestintä (viestimme ennakoivasti, suunnitelmallisesti, oikea-aikaisesti, avoimesti ja monipuolisesti kohderyhmille sekä sisäisesti että ulkoisesti), tiedolla johtaminen (teemme päätökset proaktiivisesti korkealuokkaisen valmistelun, laadukkaan tiedon ja ennakoarvioinnin pohjalta) ja hyvinvoinnin edistäminen (edistämme kuntalaisten ja kunnan työntekijöiden hyvinvointia, terveyttä ja koettua elämänlaatua). Kuntastrategiassa arvoiksi vahvistettiin kestävyys, avoimuus, luottamus ja rohkeus.

Edellä kuvatun perusteella näyttää siltä, että *Kirkkonummen kunnan metsienhoito* -asiakirjan ja liitteiden käsittelyprosessi on ollut myös osin kunnan omien strategisten linjausten ja arvojen vastainen.

24.9.2024

Tarja Ketola

⁹ Esim. Nieminen, H. (2000). Julkisyhteisön viestintä. Kohti kansalaisnäkökulmaa. Teoksessa P. Aula & s. Hakala (toim.) Kolmet kasvot. Näkökulmia organisaatioviestintään. Helsinki: Loki-Kirjat, 109–130.

¹⁰ <https://julkisuuslaki.net/tietopyytajan-opas/julkisuusperiaate/>